

1

Vrstna pestrost ptic v izbranih ekosistemih

// Petra Vrh Vrezec

1: Z vrstno pestrostjo ptic se lahko srečamo tako rekoč na domačem pragu. V hladnem delu leta lahko tudi ob domači krmilnici ugotavljamo, koliko osebkov posamezne vrste ptic obiskuje našo krmilnico in kakšna je njihova vrstna pestrost. Na krmilnici so domači vrabci (*Passer domesticus*), poljski vrabci (*P. montanus*), liščki (*Carduelis carduelis*) in zelenci (*C. chloris*).

S popisovanjem vrstne pestrosti v različnih ekosistemih se po novem učnem načrtu spopade vsak dijak, ki se v gimnaziji pri biologiji odloči za izbirni predmet Človek in naravni viri. Poznavanje biotske raznovrstnosti je izredno pomembno, saj je ključno za učinkovito varstvo narave. Nič presenetljivega torej, da so Združeni narodi lansko leto (2010) razglasili za mednarodno leto biotske raznovrstnosti. Za naše razumevanje biotske pestrosti je najbolj priročna vrstna pestrost. S tovrstnimi popisi oziroma raziskavami lahko pridemo do pomembnih zaključkov, namreč da je vrstna pestrost v različnih ekosistemih, denimo v gozdu, na travniku, polju, v mestu ali jezeru, različna. Ugotovimo lahko, da je v nekem okolju več ogroženih vrst. To pa je podatek, ki nam bo povedal, ali je neko območje varstveno pomembno ali pa da je ekosistem ogrožen.

Ptice so ena najbolj preučevanih in poznanih skupin živih bitij in z raziskavami njihove vrstne pestrosti v različnih ekosistemih smo obvarovali že marsikatero dragoceno območje. Namen tega članka je spodbuditi učitelje, dijake in tudi ljubitelje ptic k popisu vrstne pestrosti ptic tako rekoč na domačem pragu. Z lastnimi spoznanji ob takem popisu bomo lažje razumeli, kako se območja razlikujejo po ohranjenosti, še posebej, če jih primerjamo med seboj.

Vrstna pestrost ptic na krmilnici

V hladnem delu leta ljudje zelo radi nameščamo krmilnice, kar lahko izkoristimo tudi za ugotavljanje vrstne pestrosti ptic. Na začetku je priporočljivo, da si v priročniku za določanje ptic ogledamo najpogostejše vrste, ki se po-

javljajo na krmilnicah. Spodnji seznam z najpogostejšimi pticami, opaženimi na krmilnicah po Sloveniji, naj vam bo v pomoč. Ko ptice med seboj dobro ločimo, se lahko lotimo popisa. Najprej moramo določiti trajanje popisa, na primer 30 minut. V tem času preštejemo in v popisni obrazec vpišemo vse ptice, ki jih opazimo. Zaželeno je, da se ptice popisuje zjutraj, kajti tudi pozimi so najbolj aktivne v jutranjem času.

S pomočjo takega popisa, ki mu pravimo tudi **točkovni popis**, lahko ugotovimo, koliko osebkov posamezne vrste obiskuje našo krmilnico. Da dobimo verodostojnejšo sliko o ptičji združbi, je popise bolje ponoviti večkrat. Dijaki lahko popise ptic na krmilnicah primerjajo tudi med seboj in ugotavljajo, ali je vrstna pestrost ptic v mestu drugačna kot na obrobju mesta ali celo v vasi in gozdu. Število vrst je namreč eno izmed meril biotske pestrosti in ekosistem, v katerem bomo našli več vrst, je bogatejši. Pomembno pa je, da je metoda popisa enaka pri dijakih, ki rezultate primerjajo med seboj. Vrstno pestrost na krmilnicah je zanimivo primerjati tudi med različnimi obdobji ali pa v različnih vremenskih razmerah, npr. v nezasneženi in zasneženi krajini.

Raznovrstnost vodnih ptic na jezerih in rekah

Pozimi je precej preprosto popisovati tudi prezimujoče vodne ptice na jezerih in rekah. Ko se iz ptičjih priročnikov poučimo o najpogostejših vrstah vodnih ptic (glej seznam spodaj), se lahko s popisnim obrazcem, daljnogledom in določevalnim ključem odpravimo na najbližje vodno telo. Z natančnim opazovanjem lahko ptice na vodi tudi preštejemo, kar nam bo prišlo prav pri ocenjevanju vrstne pestrosti in pri primerjavi med različnimi vodami. Iz literature lahko tako kot pri pticah na krmilnicah izbrskamo, ali gre za domače gnezdilke ali za prišleke s severa, pri vodnih vrstah pa se lahko še posebej osredotočimo na tujerodne vrste. To so vrste, ki jih je v Evropo prinesel človek in včasih ogrožajo domačo biotsko pestrost, denimo mandarinka (*Aix galericulata*), nevestica

2

(*A. sponsa*), moškata bleščavka (*Cairina moschata*) ipd. Delež tujerodnih vrst je zato pomemben podatek pri vrednotenju ogroženosti vodne avifaune. Pri vodnih pticah je zanimivo ugotavljati tudi, koliko opaženih vrst je ogroženih, kar lahko poiščemo v Rdečem seznamu ogroženih vrst (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=38615>).

Vrstna raznolikost ptic na sprehodu

V zimskem času lahko popisujemo ptice tudi na »sprehodu« po domačem kraju. Gre za tako imenovani **transektni popis**, kjer vzdolž določene linije (transekta) popišemo vrste in število ptic, ki jih opazimo v času popisa. Ta metoda popisovanja vrstne pestrosti je med bolj zapletenimi, kajti ptice je treba večinoma določevati prek njihovega oglašanja. Metoda torej zahteva že nekaj izkušenj s poznavanjem ptičjih vrst. Žal ima tak popis tudi to slabost, da ob prvem sprehodu ne bomo popisali večine vrst, zato je treba popis večkrat ponoviti. Dijaki lahko vrstno pestrost ptic spet primerjajo med seboj, še posebno utegne biti zanimivo, če so doma v različnih okoljih; denimo v mestu ali vasi.

Česa smo se naučili:

- vrstno pestrost ptic lahko ugotavljamo z različnimi metodami;
- točkovni popis ptic (na krmilnici);
- popis vodnih ptic;
- transektni popis ptic (ob poti po domačem kraju);
- popise je treba večkrat ponoviti;
- če popise primerjamo med seboj, mora biti metoda popisa enaka.

Na spletni strani revije Svet ptic <http://www.ptice.si/projekti/svetptic/> v zavihku *Izobraževanje* najdete popisne obrazce in enačbe za izračun vrstne pestrosti.

Tema zajema gimnazijski učni načrt izbirnega predmeta **Človek in naravni viri**, katerega učni cilj je ocenjevanje vrstne pestrosti v izbranem ekosistemu. ●

Seznam najpogostejših vrst ptic na krmilnicah pri nas:

velika sinica (*Parus major*), plavček (*Cyanistes caeruleus*), močvirska sinica (*Parus palustris*), brglez (*Sitta europaea*), domači vrabec (*Passer domesticus*), poljski vrabec (*Passer montanus*), pinoža (*Fringilla montifringilla*), ščinkavec (*Fringilla coelebs*), zelenec (*Carduelis chloris*), lišček (*Carduelis carduelis*), čizek (*Carduelis spinus*), dlesk (*Coccothraustes coccothraustes*), taščica (*Erithacus rubecula*), kos (*Turdus merula*), turška grlica (*Streptopelia decaocto*), kalin (*Pyrrhula pyrrhula*), veliki detel (*Dendrocopos major*)

Seznam najpogostejših vodnih vrst ptic pri nas:

polarni slapnik (*Gavia arctica*), mali ponirek (*Tachybaptus ruficollis*), kormoran (*Phalacrocorax carbo*), mala bela čaplja (*Egretta garzetta*), velika bela čaplja (*Egretta alba*), siva čaplja (*Ardea cinerea*), labod grbec (*Cygnus olor*), siva gos (*Anser anser*), žvižgavka (*Anas penelope*), krehelj (*A. crecca*), mlakarica (*A. platyrhynchos*), reglja (*A. querquedula*), sivka (*Aythya ferina*), čopasta črnica (*Aythya fuligula*), zvonec (*Bucephala clangula*), veliki žagar (*Mergus merganser*), liska (*Fulica atra*), rečni galeb (*Larus ridibundus*), rumenonogi galeb (*Larus cachinnans*)

Priporočena literatura za določanje ptic:

- MIHELIC, T. (2002): Novi ornitološki atlas gnezdičk – začetek pred vrati. – *Svet ptic* 8 (1): 28-30. (<http://www.ptice.si/projekti/svetptic/index.php?idv=663>)
- MÜLLER, W. & VREZEC, A. (1998): Ptice Slovenije – mali priručnik. – DOPPS, Ljubljana.
- SINGER, D. (2004): Kateri ptič je to? Ptiči Evrope. – Založba Narava, Kranj.
- SVENSSON, L. (2010): Collins Bird Guide. – HarperCollins Publisher, London.
- ŠTUMBERGER, B. (2000): Januarsko štetje vodnih ptic (IWC). – *Svet ptic* 6 (4): 11-12. (<http://www.ptice.si/projekti/svetptic/index.php?idv=658>)
- VREZEC, A. (2003): Kako popisovati sove? – *Svet ptic* 9 (1): 22-26. (<http://www.ptice.si/projekti/svetptic/index.php?idv=667>)

2: Pozimi je precej preprosto popisovati prezimujoče vodne ptice na jezerih in rekah. Z natančnim opazovanjem preštejemo ptice na vodi in nato ocenimo vrstno pestrost ptic na določenem vodnem telesu. Na sliki so labodi grbci (*Cygnus olor*), mlakarice (*Anas platyrhynchos*), čopaste črnice (*Aythya fuligula*), tibetanska gos (*Anser indicus*) in liske (*Fulica atra*).

foto: obe Darinka Mladenovič